

-
1. [Etusivu](#)
 2. [Artikkelit](#)
 3. [Pastissi tekijänoikeuden poikkeuksena – kohti eurooppalaista määritelmää](#)

Pastissi tekijänoikeuden poikkeuksena – kohti eurooppalaista määritelmää

[4/2025](#) 28.8.2025

Pastissi on tekijänoikeuden poikkeus ja parodian serkku, mutta ei läheskään yhtä tunnettu. Nyt pastissin käsite on saamassa EU-oikeudellisen määritelmän.

Euroopan Unionin tekijänoikeutta harmonisoivan [tietoyhteiskuntadirektiivin \(2001/29/EY\)](#) [5\(3\)\(k\)](#) artikla antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden säätää poikkeuksia ja rajoituksia tekijän yksinoikeuksiin, kun teosta käytetään karikatyyrissa, parodiassa tai pastississa. Lisäksi [DSM-direktiivin \(\(EU\) 2019/790\)](#) [5](#) artikla 17(7)(b) asettaa jäsenvaltioille eräänlaisen velvollisuuden sallia karikatyyri, pastissi ja parodia verkkoympäristössä tietyin edellytyksin. [Suomen tekijänoikeuslaissa \(404/1961\)](#) [5](#) kyseinen poikkeus on implementoitu pykälään 23 a.

Karikatyyrin ja parodian konseptit arkikielisin merkityksineen lienevät useimmille varsin selkeät. Parodian EU-oikeudellinen käsite on lisäksi määritelty EU-tuomioistuimen (EUTI) ennakkoratkaisussa [C-201/13 Deckmyn](#) [1](#) [2](#) vuonna 2014, ja tästä tekijänoikeuden poikkeuksesta voi lukea tarkemmin mm. [täältä](#) ja [täältä](#) [3](#). Pastissin täsmällinen tekijänoikeudellinen määritelmä on sen sijaan vielä uupunut. Arkikielessä pastissilla tarkoitetaan luomusta, joka pyrkii jäljittelemään yhtä tai useampaa tunnettua teosta tai tyyliä. Toisin kuin parodia eli ivamukaelma, pastissi ei pyri pilkkaamaan jäljittelynsä kohdetta. Pastissi ei myöskään pyri jäljittelemään yleisöä alkuperästään, toisin kuin plagiatti.

Koska tietoyhteiskunta- ja DSM-direktiivit viittaavat pastissiin määrittelemättä kuitenkin tämän termin sisältöä saati jättämättä sen määrittelyä jäsenvaltioiden kansallisten lakien tehtäväksi, on kyseessä unionin oikeuden itsenäinen käsite, jota on sovellettava unionin alueella yhtenäisesti. Tällainen yhtenäinen määritelmä on nyt tuloillaan, kun Saksa on musiikin “samplaamista” koskevassa *Pelham II* –ennakkoratkaisupyynnössään pyytänyt EUTI:ta selventämään, miten pastissin käsite on ymmärrettävä ja kuinka laaja tämä poikkeus onkaan. Onko kyseessä kenties hyvinkin liberaali tekijänoikeuden poikkeus, jonka piiriin voitaisiin lukea varsin monenlainen teosten uudelleenkäyttö ilman tarvetta pyytää oikeudenhaltijan lupaa? Julkisasiahenkilö **Nicholas Emiliou** antoi asiassa [ratkaisuehdotuksensa](#)   kesäkuussa. Ratkaisuehdotus on erittäin mielenkiintoista luettavaa, sillä muihin julkiasiahenkilöiden ratkaisuehdotuksiin verrattuna Emiliou ottaa varsin poikkeuksellisia vapauksia kritisoidessaan EUTI:n aiempaa ratkaisulinjaa ja EU-tekijänoikeuden kehityskulun järkevyyttä ylipäättään. Tämä artikkeli tiivistää julkiasiahenkilön ratkaisuehdotuksen sisällön ehdotetun pastissin määritelmän osalta sekä analysoi kyseisen poikkeuksen käytännön merkitystä.

Mikä tahansa ei kelpaisi pastissiksi

Julkiasiahenkilö Emiliou ehdottaa EUTI:lle, että tietoyhteiskuntadirektiivissä tarkoitettu “pastissi” merkitsisi taiteellista luomusta, joka

- viittaa olemassa olevaan teokseen omaksumalla sen “esteettisen kielen”
- olemalla samalla selvästi erilainen kuin imitointinsa kohde, ja
- on tarkoitettu tunnistettavaksi pastissina.

Sillä ei ole merkitystä, mitä tarkoitusta tällaisella avoimella imitoinnilla tavoitellaan. Esimerkiksi musiikissa “samplaaminen” voi olla hyväksyttävää pastissina silloin, kun se johtaa nämä edellä mainitut edellytykset täyttävään taiteelliseen luomukseen. Lisäksi on tärkeää, että tällaisen tekijänoikeuden poikkeuksena sallitun pastissin tunnistaa pastissiksi sellainen henkilö, joka on paitsi tutustunut pastissin esikuvana olleeseen teokseen, myös omaa henkistä kapasiteettia ymmärtääkseen pastissia. (Huomioitakoon, että tämä määritelmä on kirjoittajan oma käänös englanninkielisestä ratkaisuehdotuksesta, jota ei vielä olla julkaistu suomeksi.)

Pastissin edellytykset eivät siten täyty, mikäli esikuvana pidettävää teosta on imitoitu vain koristeellisessa tarkoituksessa, esimerkiksi esteettisen tai audiovisuaalisen lisäarvon takia (ks. ratkaisuehdotuksen kohta 107). Pastissipoikkeukseen ei siis voida tehokkaasti vedota minkä tahansa jäljittelyn, imitoimisen tai plagioinnin kohdalla. Pastissin ja esikuvateoksen välillä tulee olla jonkinlaista vuorovaikutusta – siis hieman samaan tapaan kuin siteeraus oikeutta käytettäessä. Pastissin ei kuitenkaan itsessään tarvitse yltyä omaperäisyysstandardin täyttymiseen ollakseen sallittu tekijänoikeuden poikkeuksena (kohta 63). Tässä suhteessa se siis muistuttaakin parodiaa, jolta ei niin ikään vaadita teostasoon yltämistä (ks. C-201/13 *Deckmyn*).

On erikseen huomioitava, että pastissi ei rajoitu tiettyihin taidemuotoihin – pastisseja voidaan luoda niin kuvataiteen, musiikin kuin jopa käyttötaiteen kontekstissa. [Esimerkiksi tätä Donatella Versacen suunnittelemaa hakaneuloilla kiinni pysyvää iltapukua](#) (2018) voitaneen pitää pastissina edesmenneen veljensä **Gianni Versacen** hyvin tunnetusta luomuksesta, jonka hän suunnitteli **Elizabeth Hurleylle** vuonna 1994. Voit lukea pastissista muodin kontekstissa enemmän teoksesta Hodge & Härkönen 2024, s. 184.

Idea ja ilmaisu -jaottelu pastissikontekstissa

Pastissiin kuuluva tyyllinen imitointi liittyy vähintäänkin välillisesti tekijänoikeuden idean ja ilmaisun väliseen erotteluun. Tämän idea/ilmaisu-periaatteen mukaan ideoita itsessään (saati informaatiota, matemaattisia kaavoja, jne.) ei voida suojata tekijänoikeudella – sen sijaan niiden *ilmaisuja* voidaan. *Tyyli* – kuten taiteelliset sellaiset – samaistuvat ideoihin, eivätkä ole itsessään suojattavia.

Julkiasiahenkilö Emiliou ei kuitenkaan katso idean ja ilmaisun välisen erottelun merkitsevän sitä, että kaikenlaiset tyylliset seikat olisivat täysin vapaasti hyödynnettävissä. Hänen mukaansa tyylliset yksityiskohdat voivat olla ideoiden ilmaisuina suojattuja, etenkin toisiinsa yhdisteltyinä (ks.

ratkaisuehdotuksen kohta 66). Epäilemättä näin, mutta ennustan käytännön vaikeuksia tilanteisiin, joissa

pohditaan, onko tyyllinen imitointi (suojaamattoman) idean vai sen (suojatun) ilmaisun jäljittelyä. Toisaalta, Emiliouhan ehdottaa, että pastissilta on vaadittava tunnistettavuutta pastissiksi. Kenties arviointi helpottuukin ainakin silloin, kun pastissitarkoitus on jäljemässä luomuksessa erittäin selkeästi havaittavissa. Rajanveto voi olla huomattavasti vaikeampaa tilanteissa, joissa jäljittely on hyvinkin kirjaimellista ja herää epäily, onko “pastissi” sittenkin vain plagiarismia, jossa alkuperäisteoksen tyyliä on imitoitu varsin tarkasti vailla ilmiselvää vuorovaikutusta luomusten välillä. Emiliou muistuttaakin, että pastissitarkoitus on arvioitava objektiivisesti – pelkkä tekijän oma käsitys luomuksensa pastissiluonteesta ei riitä. Tämä on tärkeää jo oikeusvarmuudenkin takia, jottei vilpillistä plagiointia voida myöhemmin perustella pastissina loukkausearviointin yhteydessä (kohta 82).

“Korkea suojan taso” on viemässä lapsen pesuveden mukana

Julkisasiahenkilö Emilioun ratkaisuehdotuksessa on erityisen mielenkiintoista se, ettei se itse asiassa jätä analyysiaan pelkän pastissipoikkeuksen tasolle – se itse asiassa kritisoi varsin viiltävästi EU:n tekijänoikeuskehitystä ja eräitä EUTI:n aiempia ratkaisuita, kuten [C-476/17 Pelham I](#) -ratkaisua vuodelta 2019 (kohdat 121–125). Kritiikin voisi tiivistää niin, että Emilioun mukaan tekijänoikeusjärjestelmämme on kallellaan “menneisyyden tekijöiden” yksinoikeuksien suojaamiseen “tulevaisuuden tekijöiden” luomisen vapauden kustannuksella – EU-tekijänoikeuden fokus on siis turhan vahvasti korkeassa suojan tasossa. Tätä hän pitää ongelmallisena taiteen- ja ilmaisunvapaudelle. Siksi on tärkeää, että tekijänoikeuteen on olemassa poikkeuksia, jotka mahdollistavat teosten vapaan uudelleenkäytön tietyissä tilanteissa. Tähän tekijänoikeuden tasapainottamisen ongelmaan on kiinnittänyt aiemmin huomiota myös **Maria Rehbinder**, joka on [todennut](#), “ettei EU:n tekijänoikeussäätelyssä käytettyä hokemaa ‘korkea suojan taso’ voida käyttää aseena, jolla ‘lyödään muita perusoikeuksia päähän.’”

Emiliou ei kuitenkaan näe edellytyksiä sille, että juuri pastissipoikkeusta tulkittaisiin niin vapaasti, että se kattaisi lähes kaikenlaisen teosten uudelleenkäytön – vaikka se tervetullutta vapautta teosten käytölle tuokin. Pastissipoikkeuksen joustavan käytön sijaan hän pitäisi parempana esimerkiksi saksalaiseen tekijänoikeuteen perinteisesti kuulunutta “vapaan käytön” (*freie Benutzung*) poikkeusta, joka edellyttäisi tapauskohtaista punnintaa osapuolten intressien välillä (kohta 132). Ylipäätään Emiliou peräänkuuluttaa joustavuutta eurooppalaiseen tekijänoikeuteen teosten vapaan uudelleenkäytön hyväksi. Tämä on varsin virkistävä perspektiivi ja aivan erilaista argumentointia kuin mitä julkisasiahenkilöiden ratkaisuehdotuksista on totuttu lukemaan. Esimerkiksi niin ikään immateriaalioikeusasioihin erikoistuneen kollegansa **Szpunarin** ratkaisuehdotukset ovat sävyiltään hyvin erilaisia (voit lukea esimerkin eräästä Szpunarin viimeaikaisesta ratkaisuehdotuksesta [täältä](#)).

Eri asia toki on, ottaako EUTI julkisasiahenkilön ratkaisuehdotuksessaan esiin tuomaa kritiikkiä kuuleviin korviinsa. Olisiko edes realistista ajatella, että EUTI myöntäisi tehneensä virhearvioita joissain aiemmissa ennakkoratkaisuissaan? Moni Emilioun esiin nostama ongelma (kuten tietoyhteiskuntadirektiivin suljettu lista tekijänoikeuden poikkeuksista ja rajoituksista) on lisäksi sellainen, ettei EUTI:lla olisi edes kompetenssia asian muuttamiseen.

Lopuksi

Ottaen huomioon julkisasiahenkilö Emilioun suorastaan anarkistisen asenteen EU-tekijänoikeuden vallitsevaa narratiivia vastaan, on kiinnostavaa nähdä, mille linjalle EUTI tulee pastissipoikkeuksen määritelmää räätälöidessään lähtemään. Vaikka Emilioun ratkaisuehdotus voi olla EUTI:lle paikoin jopa kiusallista luettavaa, on vaikea nähdä, että EUTI tulisi kuitenkaan täysin poikkeamaan Emilioun ehdottomasta pastissin määritelmästä. Itse ratkaisun asiassa saanemme kuluvan syksyn aikana. Tästä(kin) lienee aikanaan luvassa IPRinfo-artikkeli.

Heidi Härkönen: Venuksen kuolema. Öljy kankaalle, n. 2005.

Päätän tämän pastissi-analyysini anekdoottiin, joka toimikoon käytännön esimerkkinä pastissiluonteisesta taiteellisesta teoksesta. Ollessani lukiossa, meidän tuli kuvataiteen kurssilla maalata pastissi. Maalasin öljyväreillä **Sandro Botticellin Venuksen syntymää** [🔗](#) (1485) jäljittelevän teoksen, jossa elähtänyt Venus lipuu ulapalta rantaan väsyneen näköisenä, meikit levinneenä ja simpukka-aluksensa täynnä tyhjiä pulloja. Taustalla seilaa Silja Line, jonka kyydissä Venus on mitä ilmeisemmin iltaansa viettänyt. Rannalla Venusta odottaa turhautuneena huokaileva ja silmiään pyörittelevä mieshahmo, jonka esikuva **Andrea Mantegnan Saint Sebastian** [🔗](#) (1480) (Pyhän Sebastianin silmiä pyörittelevä ja turhautunut ilme johtui esikuvateoksessa pylvääseen sitomisesta ja useista kehoa lävistävistä nuolista). Teostani voitaisiin varmasti pitää myös parodiana, mutta se täyttäneen myös tekijänoikeudellisen pastissin edellytykset: (i) jäljittelin teoksessani parhaani mukaan alkuperäisteosten esteettistä kieltä, (ii) teokseni oli selvästi erilainen kuin esikuvansa, ja (iii) jonkinlainen pastissitarkoitus lienee ilmiselvää lopputulosta katsoessa. Tekijänoikeudet Botticellin ja Mantegnan teoksiin ovat kuitenkin jo vuosisatoja sitten rauenneet (tai oikeammin: niitä ei koskaan ollutkaan), joten se siitä tekijänoikeusongelmasta.

Heidi Härkönen
Muotioikeuden dosentti, yliopistonlehtori
Turun yliopisto
Päätoimittaja, IPRinfo

Kannen kuva: [iStock](#) [🔗](#) / [Rytis Bernotas](#) [🔗](#)

Aiheet: [Oikeuskäytäntö](#), [Parodia](#), [Tekijänoikeus](#)

Lisää aiheesta

Hodge, Emilia & Härkönen, Heidi: Muotioikeus. Edita Lakitieto 2024.

Jongsma, Daniël: Parody after Deckmyn. A comparative overview of the approach to parody under copyright law in Belgium, France, Germany and the Netherlands. 48 *International Review of Intellectual Property and Competition Law* 652–682, 2017 (<https://link.springer.com/article/10.1007/s40319-017-0619-5> [↗](#)).

Kari, Jussi: Meemit ja muumit – uusi parodioikeus. *IPRinfo* 5/2024, 30.10.2024 (<https://iprinfo.fi/artikkeli/meemit-ja-muumit-uusi-parodioikeus/>).

Kirjoittajat

Heidi Härkönen

Muotioikeuden dosentti, yliopistonlehtori, IPRinfo-lehden päätoimittaja Turun yliopisto
heidi.harkonen@utu.fi [✉](#)

Uusimmat artikkelit

